

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามนัยของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (สำนักนายกรัฐมนตรี 2520 : 1) ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลชุดปัจจุบัน (ชุดเปรม 5) ที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529 (สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา 2529 : 54) ที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกเพศทุกวัย เน้นความเสมอภาคและการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนและบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ยากจน ห่างไกล ชุมชนแออัด และบุคคลพิการ จากแนวนโยบายดังกล่าว รัฐบาลจะจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยขยายการศึกษาระดับอนุบาลในชนบท ระดับมัธยมศึกษา สนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาให้มากขึ้น ระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ให้ความสำคัญในการผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการในการพัฒนาประเทศและตลาดแรงงาน รวมทั้งสอดคล้องกับทรัพยากรและสภาพท้องถิ่น สำหรับการฝึกหัดครู จะผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม เพื่อสนับสนุนนโยบายด้านการศึกษาดังกล่าว ในปีงบประมาณ 2531 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณด้านนี้สูง เป็นอันดับสาม รองลงมาจากงบประมาณด้านการคลังและการทหาร (สำนักเลขาธิการรัฐสภา อ.พ.48/2530 : 13)

การศึกษาเป็นปัจจัยและเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งในการ

จะพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ ก็ต้องอาศัยคนเป็นปัจจัยสำคัญ และคนที่มีการศึกษาจะช่วย
 ให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ กรมสามัญศึกษา
 ซึ่งรับผิดชอบงานมัธยมศึกษา จึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาของกรมสามัญศึกษา
 ในปี 2530 ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)
 ซึ่งกรอบนโยบายการบริหารและการพัฒนาการศึกษาดังกล่าว มีนโยบายอยู่ 10 ประการคือ
 (กรมสามัญศึกษา 2530 : 4 - 18)

1. นโยบายด้านความเสมอภาคทางการศึกษา
2. นโยบายด้านคุณภาพการศึกษา
3. นโยบายด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีงาม
4. นโยบายด้านส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
5. นโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ
6. นโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชนบท
7. นโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสุขภาพ
8. นโยบายด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม
9. นโยบายด้านการพัฒนาระบบบริหารและสนับสนุน
10. นโยบายด้านการระดมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาการศึกษา

จะเห็นได้ว่า นโยบายทั้ง 10 ประการ ล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น แต่ถ้าจะพิจารณา
 ถึงความต้องการจำเป็นเร่งด่วนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบันแล้ว เห็นว่านโยบาย
 ข้อที่ 2 คือ นโยบายด้านคุณภาพการศึกษาน่าจะเป็นนโยบายเร่งด่วนที่ควรจะต้องดำเนินการ
 เป็นอันดับแรกด้วยเหตุผลประกอบดังนี้คือ

ประการที่ 1 จากการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้งระดับมัธยมศึกษา
 ตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 พบว่า
 โรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา
 2528 : 1-7)

1. ปัญหาเกี่ยวกับการนำหลักสูตร ไปใช้

- 1.1 ผู้สอนไม่เข้าใจความต้องการของหลักสูตร ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้ตามความต้องการของหลักสูตร
- 1.2 โรงเรียนไม่สามารถสนองความต้องการของหลักสูตรในเรื่องการเปิดสอนวิชาอาชีพ
- 1.3 โรงเรียนยังจัดแผนการเรียนวิชาสามัญเป็นส่วนมาก ไม่สนองความต้องการ ความถนัด และความสามารถของนักเรียนมากนัก
- 1.4 โรงเรียนเปิดสอนวิชาชีพไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- 1.5 โรงเรียนไม่ส่งนักเรียนไปฝึกงานตามสถานประกอบการ
- 1.6 โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน
- 1.7 โรงเรียนมีครู ขาด-เกิน ในบางหมวดวิชา
- 1.8 เนื้อหาในหลักสูตรกว้าง และมาก แต่เวลาจัดกิจกรรมมีน้อย
- 1.9 โรงเรียนขาดคู่มือและเอกสารที่ใช้ในการสอน
- 1.10 แบบเรียนบางวิชาเนื้อหาไม่เหมาะสม ไม่สะดวกในการจัดซื้อ
- 1.11 ครูยังไม่เข้าใจระเบียบ วิธีการประเมินผลตามแนวหลักสูตรใหม่

2. ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผล

- 2.1 ครูไม่สามารถวัดผลการเรียนได้ครบทุกจุดประสงค์การเรียนรู้
- 2.2 ครูไม่สามารถออกข้อสอบได้ทุกจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเฉพาะจุดประสงค์ที่อยู่ในสมรรถภาพสูง ๆ
- 2.3 เกณฑ์ในการผ่านของแต่ละโรงเรียน ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันและเกณฑ์ในการผ่านสูงเกินไป
- 2.4 ผลการประเมินไม่เป็นที่พอใจของผู้สอน เพราะไม่ทราบความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน
- 2.5 แบบสอบวัดที่ครูใช้ยังไม่ได้มาตรฐาน
- 2.6 ยังขาดบุคลากรและเครื่องมือที่ให้บริการด้านการวัดและประเมินผล

3. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติการสอน

3.1 ครูโดยทั่วไปยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ครูยังเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน แสดงบทบาทของตนในฐานะผู้ป้อนวิชาความรู้ให้นักเรียน และนักเรียนก็เป็นผู้รับเท่านั้น

3.2 ครูไม่ใส่ใจในการหาความรู้ และปรับปรุงวิธีสอนให้ทันสมัย ทำให้ครูขาดเทคนิคในการสอนใหม่ ๆ

3.3 ครูไม่เตรียมการสอน และขาดความรับผิดชอบในวิชาที่สอน

3.4 ครูไม่ใช้อุปกรณ์การสอน

3.5 ครูสอนไม่เต็มตามเวลาและเต็มตามหลักสูตร

3.6 ครูสอนแล้วไม่ติดตามผลงาน

3.7 ครูบางคนต้องทำหน้าที่หลายอย่าง ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติการสอน

4. ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอน

4.1 โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน

4.2 โรงเรียนมีอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่ตรงกับความต้องการ

4.3 โรงเรียนไม่มีแผนการใช้อุปกรณ์ร่วมกัน

4.4 โรงเรียนขาดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการใช้

4.5 โรงเรียนขาดสถานที่เก็บอุปกรณ์ที่เหมาะสมโดยเฉพาะ

5. ปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ปีการศึกษา 2525 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานของสำนักทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ ที่สร้างขึ้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และในปีการศึกษา 2526 สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ ได้ทดสอบ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ทุกสังกัด วิชาที่ทดสอบ คือ วิชาภาษาไทย วิชาสังคมศึกษา วิชาพลานามัย วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาวิทยาศาสตร์ ผลการทดสอบปรากฏโดยสรุปว่า คะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ซึ่งพอจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวใน การเรียนของนักเรียน และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์นี้ อาจมีสาเหตุ มาจากแบบทดสอบยากเกินไป สมรรถภาพพื้นฐานของนักเรียนต่ำ และความบกพร่องในการ จัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นสำคัญ

ประการที่ 2 จากผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร เช่นของกนกรัตน์ ชาญว้าง (2523 : 137-138) ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากรทาง การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 พบว่ามีปัญหาในการใช้หลักสูตรหลายประการคือ ในด้านสภาพการใช้หลักสูตร ปรากฏว่า ครูยังไม่เข้าใจหลักสูตร หลักสูตรไม่เหมาะสมกับ โรงเรียนบางท้องถิ่น การใช้หลักสูตรยังไม่ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ด้านหลักสูตรและ เอกสารหลักสูตร พบว่า เอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ เนื้อหาหลักสูตรมีมาก ไม่เหมาะสม กับเวลาเรียน บางส่วนยาก ซับซ้อน ด้านบุคลากรพบว่า มีบุคลากรไม่เพียงพอ การใช้ บุคลากรไม่ตรงกับความถนัด ขาดครูที่มีความถนัดเฉพาะด้าน โดยเฉพาะทางวิชาชีพ ด้าน กิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า ขาดอุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน ครูยังใช้กิจกรรมการสอนแบบเดิม ด้านสื่อการเรียนการสอนพบว่า ขาดแคลนงบประมาณ และด้านการประเมินผลพบว่า ครูไม่เข้าใจวิธีการประเมินผล นักเรียนไม่ชอบแก้ตัว

ประการที่ 3 จากการประเมินคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 เมื่อปีการศึกษา 2529 (ลำดับที่ 31/2530 : 402-403) โดยใช้ เครื่องชี้วัดคุณภาพการศึกษาและเครื่องมือประเมิน ตามตัวชี้วัดไปประเมินคุณภาพรวม 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านงานบริหาร โรงเรียน ด้านงานสนับสนุนการสอน และ ด้านงานปฏิบัติการสอน ซึ่งผลการประเมินคุณภาพปรากฏว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกขนาด

ยังต้องปรับปรุงสภาพแวดล้อมและงานบริหารโรงเรียน สำหรับงานสนับสนุนการสอน งานที่ผ่านเกณฑ์น้อยทุกโรงเรียน คือ งานสอดแทรกศึกษา และงานห้องสมุดโรงเรียน สำหรับงานด้านปฏิบัติการสอน พบว่า โดยส่วนรวมแล้ว โรงเรียนขนาดใหญ่ผ่านเกณฑ์ ประเมินเกือบทั้งหมด ส่วนโรงเรียนขนาดกลาง น่าจะได้รับการปรับปรุงหมวดวิชาภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กควรได้รับการช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้องทุกระดับในหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวทั้ง 3 ประการ ย่อมเป็นเครื่องแสดงได้ว่า ขณะนี้โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ต่างก็มีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ดังได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ซึ่งจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องหาทางแก้ไข และปรับปรุงโดยรีบด่วน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวทางแก้ไขดังกล่าวที่นำพิจารณา คือ การจัดให้มีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยเน้นการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน เป็นสำคัญ

ปัจจุบันมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์ ทั้งนี้ เพราะศึกษานิเทศก์ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการขยายตัวในด้านจำนวนโรงเรียนและขนาดของโรงเรียน รวมทั้งจำนวนบุคลากรของโรงเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมากมาย การนิเทศการศึกษาจากภายนอกโดยศึกษานิเทศก์ย่อมไม่เพียงพอ เพราะจำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนโรงเรียนและครูในระดับมัธยมศึกษาที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะนี้กรมสามัญศึกษา (กองแผนงาน 46/2530 : 18.59) มีจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งสิ้น 1,751 โรงเรียน โดยเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง 108 โรงเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค 1,643 โรงเรียน มีจำนวน ครู อาจารย์ทั้งสิ้น 95,084 คน มีนักเรียนจำนวน 1,584,655 คน แต่จำนวนศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบในระดับมัศึกษามีเพียง 537 คน โดยเป็นศึกษานิเทศก์ในส่วนกลาง 144 คน ที่เหลือเป็นศึกษานิเทศก์ในเขตการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 393 คน ทั้งนี้ไม่รวมข้าราชการครูที่มาช่วยราชการที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าว เกี่ยวกับจำนวนโรงเรียน ครูอาจารย์และนักเรียนจึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2521 : ฉ) ที่ว่า "ปัญหาในการนิเทศการศึกษา ได้แก่ จำนวนศึกษานิเทศก์ต่อครูไม่ได้สัดส่วนกัน งบประมาณมีน้อย ขาดอุปกรณ์เครื่องมือและเครื่องใช้ หน้าที่ของศึกษานิเทศก์กำหนดไว้กว้างขวาง ยากต่อการปฏิบัติ ขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน โรงเรียนกระจายอยู่ห่างไกล และครูไม่ค่อยนำเอาวิธีการหรือข้อนิเทศไปปฏิบัติ" หรือจากงานวิจัยของ สุกลักษณ์ คูหาทอง (2525 : 160) ก็พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ที่อยู่ในเขตชนบท ได้แก่ ช่วงเวลาที่ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนน้อย จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอ จำนวนครั้งในการนิเทศ แต่ละโรงเรียนมีน้อย ครูไม่เข้าใจการนิเทศ ขาดการติดตามผล ศึกษานิเทศก์บางคนขาดความรับผิดชอบ ศึกษานิเทศก์ขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการและมีงบประมาณจำกัด ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่โรงเรียนต้องจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนขึ้นมา

การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศการศึกษาโดยอาศัยบุคลากรของโรงเรียน เป็นผู้นิเทศซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้างาน รวมทั้งครูที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญและมีประสบการณ์ในด้านการสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียนได้ในรูปของการเป็นที่ปรึกษา การปรึกษางานในหมู่คณะ ตลอดจนการให้ความรู้เพิ่มเติม โดยถือหลักการผนึกกำลังกันปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ด้วย การนิเทศการศึกษาโดยใช้บุคลากรของโรงเรียนมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพราะสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์จากภายนอกจะรู้สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแท้จริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สงัด อุทรานันท์ (2529 : 198-199) ที่กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีการ นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนนั้นด้วยเหตุผล ดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความต้องการการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทั่วถึง

2. สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์ซึ่งอยู่ภายนอกจะรู้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนได้ การสนองความต้องการจึงเป็นไปได้ยาก

3. ในสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ และบางคนยังมีความชำนาญในเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรจะใช้ทรัพยากร เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และ ยังเป็นการยอมรับซึ่งกันและกันด้วย

4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ ที่สุด ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาคอยชี้แนะให้ทำงานอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายเรื่อง เช่น กฤษณี น้ำเพชร (2521 : จ-ฉ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยเกือบทุกด้าน ปัญหาและอุปสรรคก็คือ โรงเรียนขาดการวางแผนดำเนินการนิเทศอย่างเป็นทางการ ยังไม่มีผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรง ขาดแคลนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่จะเอื้ออำนวยในการปฏิบัติหรือจากการวิจัยของ เสาวภา เขาวงษ์ลากร (2525 : 274-277) ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง สังกัดกองการมัธยมศึกษา" โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง เกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษาที่ควรจัดขึ้นภายในโรงเรียน พบว่า ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเนื่องจากการขาดเงินงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ ครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการนิเทศการศึกษาอย่างแท้จริง ตลอดจนไม่ศรัทธาในตัวผู้นิเทศภายใน

ในปี พ.ศ.2527 ประสงค์ สังวะไชย (2527 : ฉ) ได้ทำการวิจัยโดยศึกษา

ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครู เกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 4 พบปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศภายในโรงเรียน ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นครั้งคราว ไม่มีระบบแบบแผน โรงเรียนขาดบุคลากรผู้ทำหน้าที่นิเทศที่มีความรู้ความเข้าใจและความชำนาญ ครูไม่มีความศรัทธาต่อผู้นิเทศ และไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจ เหมือนไม่ได้ได้รับความไว้วางใจในการสอน โรงเรียนขาดการวางแผนนิเทศและขาดงบประมาณ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ต่างก็มีปัญหาที่คล้ายกัน และบางปัญหาที่แตกต่างกันไป ตามแต่สภาพของโรงเรียนแต่ละแห่ง ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากร เป็นสำคัญอีกด้วย

ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน งานที่ได้รับนิเทศมากที่สุดคือ งานวิชาการ ซึ่ง กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา (2529 : 6-7) ได้กำหนดลักษณะของงานวิชาการของโรงเรียนออกเป็น 2 ด้าน คือ งานด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง งานเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การปฏิบัติการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน และงานอีกด้านหนึ่งคือ งานสนับสนุนการเรียนการสอน หมายถึง งานที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งในการดำเนินงานต่าง ๆ เหล่านี้ให้สำเร็จด้วยดี และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็ขึ้นอยู่กับ การวางแผนโครงการและการนำกิจกรรมการนิเทศมาใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับงานและโครงการ ดังที่ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2528 : 45) กล่าวว่า หลักการในการนิเทศศึกษานั้น เรายึดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนอย่างมีระบบระเบียบโดยวางแผนโครงการในสถานศึกษาและโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยกิจกรรมเป็นหลัก ดังนั้นในการจัดงานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียน สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ การวางแผนโครงการให้ชัดเจน และนำกิจกรรมการนิเทศไปใช้ให้เหมาะสมกับงานโครงการนั้น ๆ และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการนิเทศ เช่น ของ นิวัต นาคะเวช (2528 : จ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและครู

เกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา คือ โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ขาดวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญ ขาดการนิเทศ ติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ขาดการยอมรับและศรัทธาต่อผู้นิเทศ ครูไม่มีเวลาในการจัด กิจกรรมการนิเทศ รวมทั้งขาดงบประมาณและวัสดุในการจัดกิจกรรมการนิเทศ และจาก งานวิจัยของ อุทัย สร้อยสุข (2520 : 225-226) วิจัยเรื่องหน้าที่ด้านการนิเทศการศึกษา ของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า กิจกรรมการนิเทศที่อาจารย์ใหญ่ส่วนมากไม่เคย ปฏิบัติเลยได้แก่ การสัมมนาครู เกี่ยวกับวิธีสอนร่วมกับโรงเรียนใกล้เคียง จัดครูไปเยี่ยม โรงเรียนอื่น การสาธิตการสอน การวิเคราะห์และประเมินค่าแบบเรียน การหาข้อมูล จากผู้ปกครองและบุคลากรท้องถิ่น เกี่ยวกับเนื้อหาที่นำมาสอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุง หลักสูตร การศึกษาวิจัยด้านการเรียนการสอน การออกแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของครูและจัดให้มีธนาคารข้อสอบในโรงเรียน จากการศึกษาสภาพการจัดการนิเทศการ ศึกษาภายในโรงเรียน และการนำกิจกรรมการนิเทศมาใช้ในการจัดงานและโครงการ ต่าง ๆ พบว่า ยังมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย ปัจจุบันหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2529 : 5) ได้เสนอรูปแบบการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนไว้ 2 ลักษณะ คือ การนิเทศทั่วไป และการนิเทศปฏิบัติการเรียนการสอน พร้อมทั้งได้กำหนดจุดมุ่งหมายของ การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน เป็นจุดมุ่งหมายทั่วไปไว้ว่า "เพื่อมุ่งสร้างขวัญ และกำลังใจในการที่จะให้ครูเกิดการปรับปรุง และพัฒนางานด้านวิชาการภายในโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ของนักเรียนสูงขึ้น โดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียน" และได้กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะ สำหรับการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนไว้ 6 งาน คือ (1) งานการวิเคราะห์และ ปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้ (2) งานการเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน (3) งาน การพัฒนาวิธีสอน (4) งานการพัฒนาและใช้สื่อประกอบการสอน (5) งานการดำเนินการ จัดกิจกรรมนักเรียนได้อย่างเหมาะสม และ (6) งานการประเมินผลการเรียน และปรับปรุงกระบวนการ วัตถุประสงค์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น พร้อมเสนอกิจกรรมการนิเทศไว้อีก 26 กิจกรรมด้วยกัน

ผู้วิจัยในฐานะเป็นศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 1 จำนวน 5 จังหวัดคือ จังหวัด นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ซึ่งมีโรงเรียนรวม 88 โรงเรียน โดยมีครู อาจารย์ 6,164 คน มีนักเรียน 110,922 คน แต่มีศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ประจำเขตศึกษานี้เพียง 31 คน (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา ที่ 46/2530 : 17.23.47.58) ซึ่งถ้าคิดเป็นอัตราส่วนศึกษานิเทศก์ต่อครูแล้วก็คงเป็นอัตราส่วน 1 ต่อ 199 คน จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า เป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์จะให้ความช่วยเหลือ โรงเรียน และครู ได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้น โรงเรียนจึงจำเป็นต้องจัดให้มีการนิเทศการศึกษา ภายในโรงเรียนนั่นเอง ซึ่งขณะนี้ กรมสามัญศึกษาได้กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนว่าจะ จัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ครบทุกโรงเรียนในปี พ.ศ.2534 ให้จงได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายของกรมสามัญศึกษาและเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการจัดงานนิเทศวิชาการภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ขึ้น โดยยึดจุดมุ่งหมายเฉพาะ ของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน 6 งาน และกิจกรรมการนิเทศ 26 กิจกรรม ซึ่งกรมสามัญศึกษากำหนดไว้ในคู่มือการบริหารการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมา เป็นกรอบในการศึกษาคั้งนี้ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนกรมสามัญศึกษาและหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ได้ทราบ ถึงการจัดงานนิเทศวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 เป็นอย่างดี และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดงานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดงานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัด งานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาโครงการและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนงานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2530 โดยใช้จุดมุ่งหมายเฉพาะที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ 6 งาน คือ

- 1.1 งานการวิเคราะห์และปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้
- 1.2 งานการเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน
- 1.3 งานการพัฒนาวิธีสอน
- 1.4 งานการพัฒนาและใช้สื่อประกอบการสอน
- 1.5 งานการดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียน
- 1.6 งานการประเมินผลการเรียน และปรับปรุงกระบวนการวัดผล

2. ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษากิจกรรมการนิเทศที่โรงเรียนนำมาใช้ในการจัดโครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน โดยใช้ 26 กิจกรรมที่กรมสามัญศึกษากำหนด คือ (1) การระดมพลังสมอง (2) การปริกษาระยะสั้น (3) คณะกรรมการ (4) การอภิปราย (5) การจัดนิทรรศการ (6) การจัดทัศนศึกษา (7) ภาพยนตร์ โทรทัศน์ (8) กลุ่มบำบัด (9) การสัมภาษณ์มีรูปแบบ (10) การสัมภาษณ์เฉพาะจุด (11) การสัมภาษณ์ทางอ้อม (12) การเยี่ยมชั้นเรียน (13) การบรรยาย (14) การประชุม (15) การอภิปรายกลุ่ม (16) การสาธิตการสอน (17) การทดลองปฏิบัติจริง (18) ประสพการณ์ตรงจากผู้เชี่ยวชาญ (19) การแสดงบทบาทสมมุติ (20) สังคมมิติ (21) การบันทึกเสียง (22) การทดสอบ (23) การเขียน (24) การอ่าน (25) การสังเกตการสอน และ (26) การนิเทศแบบคลินิก

3. ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเอกสารโครงการตามแผนปฏิบัติการ ปีการศึกษา 2530 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 88 โรงเรียน

4. ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดงานนิเทศวิชาการ

ภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมายเฉพาะใน 6 งาน ตามที่กรมสามัญศึกษา กำหนดไว้เท่านั้น

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

การจัดงานนิเทศ หมายถึง ประเภทของโครงการและกิจกรรมที่ใช้ในโครงการ เกี่ยวกับงานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียน โดยพิจารณาจากชื่อ วัตถุประสงค์ และกิจกรรม ของโครงการ

งานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียน หมายถึง งาน โครงการ หรือกิจกรรม ที่บุคลากรภายในโรงเรียนคิดขึ้น เพื่อมุ่งส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดการพัฒนาครู อันมีผลต่อการพัฒนางานวิชาการภายในโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเกี่ยวกับงาน 6 งาน คือ การวิเคราะห์และปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้ การเลือกและปรับปรุง เนื้อหาการสอน การพัฒนาวิธีสอน การพัฒนาและใช้สื่อประกอบการสอน การดำเนินการ จัดกิจกรรมนักเรียน และงานเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน และปรับปรุงกระบวนการ วัตถุประสงค์

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาใน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1

เขตการศึกษา 1 หมายถึง เขตพื้นที่ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในจังหวัด นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 13 ห้องเรียน

โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนอยู่ระหว่าง 13-36 ห้องเรียน

โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 36 ห้องเรียน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงแนวทางการจัดทำโครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ว่าได้จัดโครงการนิเทศงานวิชาการในลักษณะใด และใช้กิจกรรมอะไรในการนิเทศในแต่ละลักษณะงาน พร้อมปัญหาอุปสรรค
2. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อกรมสามัญศึกษา และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ในการติดตามการจัดงานนิเทศวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 1 จำนวน 88 คน

2. การรวบรวมข้อมูล

2.1 ศึกษาจากเอกสารโครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนตามแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2530 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 88 โรงเรียน

2.2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน จากผู้บริหารโรงเรียนโดยใช้แบบสอบถาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และสภาพของโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสำรวจโครงการและ
กิจกรรมการนิเทศที่ใช้ในการจัดโครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ตามแผน
ปฏิบัติการของโรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2530 โดยยึดจุดมุ่งหมายเฉพาะเกี่ยวกับงาน
6 งาน และกิจกรรม 26 กิจกรรม ที่กรมสามัญศึกษากำหนดเท่านั้น โดยใช้แบบตรวจสอบ
(Check-list)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดงานนิเทศ
งานวิชาการภายในโรงเรียน เกี่ยวกับงาน 6 งาน ตามที่กรมสามัญศึกษากำหนด มีลักษณะ
เป็นแบบตรวจสอบ (Check-list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

สร้างข้อคำถามที่ครอบคลุมเรื่องที่จะศึกษา โดยผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

4.1 ศึกษาค้นคว้าหาแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม แบบวิเคราะห์
เอกสารและแบบสำรวจโครงการและกิจกรรมจากตำราเอกสาร บทความและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยยึดแนวของกรมสามัญศึกษา
เป็นหลัก

4.2 นำคำถามและแบบวิเคราะห์ที่สร้างขึ้นตามข้อ 4.1 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ
ทางด้านงานนิเทศการศึกษาตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกโรงเรียน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถาม แบบวิเคราะห์ เอกสาร และ โครงการ
และกิจกรรม จะวิเคราะห์ในลักษณะเดียวกันดังนี้

ตอน 1 จะวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ตอน 2-3 วิเคราะห์จำนวนโครงการและรายละเอียดของกิจกรรมการ

นิเทศ โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ และนำเสนอการวิเคราะห์เป็นตาราง
ประกอบความเรียงอธิบาย

ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยลำดับขั้นของการเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น
5 บท ดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขต
การวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ลำดับขั้น
ในการวิจัย

บทที่ 2 กล่าวถึง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัยโดยละเอียด ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์
ของการวิจัย กลุ่มประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างแบบสอบถาม แบบสำรวจ
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4 กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น
3 ตอน

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
และสภาพของโรงเรียน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดงานนิเทศวิชาการภายใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 เกี่ยวกับงานและลักษณะกิจกรรมการนิเทศที่
กรมสามัญศึกษากำหนด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดงาน
นิเทศวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1

บทที่ 5 กล่าวถึง สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก